

LA SITUACIÓ DE LES DONES EN EL CONFLICTE DE LA REPÚBLICA DEMOCRÀTICA DEL CONGO.

Aproximació al Dret Internacional Humanitari, la protecció que ofereix aquest a les dones en cas de conflicte armat i la situació de les dones en el conflicte de la República Democràtica del Congo.

La Carta de les Nacions Unides: la guerra està prohibida.

Tot i els múltiples conflictes existents avui en dia, tot i les innumerables víctimes conseqüència de les guerres que es donen a tot el planeta, la Carta de les Nacions Unides prohibeix, a tots els Estats que formen part d'aquesta (192), la guerra, l'ús d'aquest recurs com a mètode de resolució de les diferències; fins i tot l'amenaça de l'ús de la força (art. 2.4¹). Només estan permeses l'amenaça i/o l'ús de la força en casos de legítima defensa individual o col·lectiva (art 51²), establint en el capítol VII³ de la Carta un sistema institucionalitzat de seguretat col·lectiva de competència exclusiva del Consell de Seguretat de les Nacions Unides per el casos d'amenaça, el trencament de la pau o de la seguretat internacional.

Aquesta excepció a l'ús de la força, no implica que, quan es pot recórrer a ella, es pugui fer amb total llibertat i sense cap limitació. Les guerres també tenen les normes, el seu dret que les regeix i que intenta fer-les, dins de la cruesa d'un conflicte, una mica més humanes; aquesta normativa és l'anomenat Dret Internacional Humanitari (DIH).

El Dret Internacional Humanitari

El Dret Internacional Humanitari, aplicable en tots el conflictes armats, ja siguin de caràcter internacional o no, és un conjunt de normes que pretén controlar jurídicament els fenòmens bèl·lics. Això s'aconsegueix mitjançant la regulació dels mètodes i mitjans de combat (tipus d'armes que es poden utilitzar, estratègies de guerra prohibides...), obligant a distingir entre víctimes civils i militars, protegint a totes aquelles persones que no participen o han deixat de participar en el conflicte (civils, presoners de guerra i ferits) i a aquells que els assisteixen (personal militar o civil sanitari, personal d'organitzacions de socors, d'organitzacions d'ajuda...).

L'objectiu principal del Dret Internacional Humanitari, com es desprèn del seu contingut, és el de limitar, en la mida del possible, el mal que causa una guerra en els éssers humans⁴.

---

1 Artículo 2

Para la realización de los Propósitos consignados en el Artículo 1, la Organización y sus Miembros procederán de acuerdo con los siguientes Principios:

4. Los Miembros de la Organización, en sus relaciones internacionales, se abstendrán de recurrir a la amenaza o al uso de la fuerza contra la integridad territorial o la independencia política de cualquier Estado, o en cualquier otra forma incompatible con los Propósitos de las Naciones Unidas.

2 Artículo 51

Ninguna disposición de esta Carta menoscabará el derecho inmanente de legítima defensa, individual o colectiva, en caso de ataque armado contra un Miembro de las Naciones Unidas, hasta tanto que el Consejo de Seguridad haya tomado las medidas necesarias para mantener la paz y la seguridad internacionales. Las medidas tomadas por los Miembros en ejercicio del derecho de legítima defensa serán comunicadas inmediatamente al Consejo de Seguridad, y no afectarán en manera alguna la autoridad y responsabilidad del Consejo conforme a la presente Carta para ejercer en cualquier momento la acción que estime necesaria con el fin de mantener o restablecer la paz y la seguridad internacionales.

3 Ver anexo 1.

4 *Rodriguez-Villasante y Prieto, José Luis (Coordinador)*. Derecho Internacional Humanitario. Cruz Roja Española. Centro de Estudios de Derecho Internacional Humanitario. Editorial Tirant lo Blanch. 2002. pág. 45.

El nucli de la regulació del DIH, el plasmat en el Tractats Internacional, està constituït principalment pels quatre Convenis de Ginebra del 12 d'agost de 1949 i els seus tres Protocols Addicionals als Convenis, els dos primers del 8 de juny del 1977 i el darrer del 8 de desembre del 2005.

Cadascun d'aquests Tractats Internacional ha de ser signat i ratificat pels Estats que en desitgin formar part. Això significa que n'accepten el contingut i s'obliguen, voluntàriament, al seu respecte. La importància internacional dels quatre Convenis de Ginebra és tal que 194⁵ Estats ja en són Part.

Els quatre Convenis de Ginebra i els seu tres Protocols Addicionals regulen les següents matèries:

- I Conveni de Ginebra per alleugerir la sort que corren els ferits i els malalts de les forces armades en campanya.
- II Conveni de Ginebra per alleugerir la sort que corren els ferits, els malalts i els naufragats de les forces armades en el mar.
- III Conveni de Ginebra, relatiu al tracte degut als presoners de guerra.
- IV Conveni de Ginebra, relatiu a la protecció deguda a les persones civils en temps de guerra.
- I Protocol Addicional als Convenis de Ginebra del 1949 relatiu a la protecció de les víctimes dels conflictes armats internacionals.
- II Protocol Addicional als Convenis de Ginebra del 1949 relatiu a la protecció de les víctimes dels conflictes armats sense caràcter internacional.
- III Protocol Addicional als Convenis de Ginebra del 1949 relatiu a l'aprovació d'un símbol distintiu addicional.

L'emblema de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja es van referendar com a símbols internacional de protecció dels serveis sanitaris de les forces armades i dels membres de les societats nacionals de socors en els Convenis de Ginebra. La tasca de la Creu Roja en cas de conflicte armat, entre d'altres, és la d'oferir protecció i assistència sense cap distinció per motius de nacionalitat, raça, religió, classe social o opinió. Però en alguns conflictes, el propi emblema protector es configurava com un problema ja que no se li reconeixia la neutralitat i la imparcialitat que professa la institució, per que se'l senyalava com un símbol con alguna característica religiosa implícita en la seva forma. Per evitar aquesta confusió i oferir una major protecció a qualsevol víctima d'un conflicte armat, es reconeix en el Protocol III un emblema addicional, compost d'un marc vermell sobre fons quadrat, col·locat sobre un dels seus vèrtex i que, en general, se'l denomina, cristall roig. La forma i el nom d'aquest emblema addicional tenen com a objectiu desproveir de qualsevol connotació religiosa o política a l'emblema i oferir una alternativa a aquells Estats que els suposi un problema l'ús de la Creu Roja o de la Mitja Lluna Roja. Així, qualsevol Estat pot emprar aquest símbol i oferir, per tant, una major protecció a les víctimes⁶.

---

5 A data d'octubre de 2008. www.un.org

6 Comitè Internacional de la Creu Roja "Hacia un nuevo emblema". www.cicr.org

Els quatre Convenis de Ginebra i els seus tres Protocols Addicionals, ofereixen una normativa que obliga, per exemple, al tracte sense cap tipus de discriminació de tots els grups de persones als que es refereix, al tracte humanitari del presoner de guerra, a la prohibició total de l'ús de la tortura, tant física com mental, als atemptats contra la dignitat personal, especialment els tractes humiliants o degradants, a la prohibició de la prostitució forçosa, la presa d'hostatges, l'ús de la fam o dels abusos sexuals com a estratègia o metodologia de guerra. També obliga a mantenir les instal·lacions dels reclusos en condicions higièniques acceptables, a tenir espais separats per a homes i dones en estat de reclusió i a proveir-los d'assistència mèdica i aliments; existeixen normatives específiques per als infants, mantenir-los sempre amb les seves mares si son menors de set anys, la prohibició de reclutar-los per l'exèrcit si son menors de quinze, tenen dret a un tracte preferencial en el que fa referència a l'enviament i distribució de socors humanitaris i, si fossin arrestats, detinguts o internats per causes del conflicte, han d'estar separats dels adults i, si els seus pares o mares estan amb ells, s'ha de mantenir la unitat familiar.

Però no tot el Dret Internacional Humanitari es recull en aquests instruments assenyalats anteriorment, si no que al llarg del temps, s'han anat creant altres Tractats Internacionals, entre els que es poden destacar:

- La Convenció del 14 de maig del 1954 per a la protecció dels béns culturals en cas de conflicte armat (ratificada per 122 Estats).⁷
- El Conveni del 10 d'octubre de 1976 sobre la prohibició d'utilitzar les tècniques de modificació ambiental amb fins militars o altres finalitats hostils (ratificat per 73 Estats)⁸.
- El Tractat d'Ottawa de 18 de setembre de 1997, sobre la prohibició de l'ús, l'emmagatzematge, la producció i la transferència de les mines antipersona i sobre la seva destrucció (ratificat per 156 Estats)⁹.

Mitjançant aquests Tractats Internacionals, s'observa que el Dret Internacional Humanitari engloba, ja no només els efectes dels conflictes sobre les persones, si no que intentat protegir la cultura i el medi ambient, béns que perduren en el temps més enllà del conflicte i que també es veuen en perill a causa d'aquest.

La Cort Penal Internacional

Els Tractats Internacionals, un cop han estat ratificats per un Estat, aquest ja en forma Part i ha d'incorporar-lo a la seva normativa interna amb l'objectiu de fer-lo efectiu. El Dret Internacional Humanitari neix amb la intenció de lluitar contra la impunitat d'aquells que incompleixin el seu contingut i que, paradoxalment, no eren sancionats pel dret intern dels Estats, degut a les grans dificultats que es trobaven les autoritats nacionals per a fer-ho, ja que, en ocasions, eren aquestes mateixes les responsables de tals delictes.

Amb grans dificultats van néixer els Tribunals Penals *ad hoc* per a jutjar els crims més greus succeïts a l'antiga Iugoslàvia i Ruanda; aquests Tribunals van ser la primera pedra per a poder crear un sistema institucionalitzat d'enjudiciament de les infraccions més greus del Dret Internacional Humanitari quan els tribunals nacionals no són capaços de castigar els infractors.

---

7 A data d'octubre de 2008. www.un.org

8 A data d'octubre de 2008. www.un.org

9 A data d'octubre de 2008. www.un.org

Fruit de la necessitat de donar valor a la protecció que ofereix el DIH i assegurar a la població que aquells que cometin violacions d'aquest dret son sancionats, tot i que les seus Estats s'hagin mostrat ineficaços per a fer-ho, l'any 1998 neix l'Estatut de Roma (ratificat per 108¹⁰ Estats) pel qual es crea el Tribunal Penal Internacional. Aquest Tribunal té competència per a jutjar tots els crims que es recullen dins l'Estatut de Roma i que hagin succeït després de l'1 de juliol de 2002 (data en la que va entrar en vigor el text).

El més significatiu és que el Tribunal pot jutjar els crims de genocidi i els crims de guerra¹¹ i és una mostra del desig internacional de que no quedi cap dels crims més greus que es poden donar en un conflicte sense sanció. Jutjar aquests tipus de crims contribueix al manteniment de la pau i de la seguretat internacionals¹² ja que es demostra als possibles futurs infractors que no existeix impunitat per als crims més greus contra les persones.

Espanya, a més d'haver ratificat¹³ l'Estatut de Roma, va participar de forma activa, mitjançant un grup d'experts de Creu Roja Espanyola, en la creació i contingut del text legal de l'Estatut i ha estat una de les grans impulsores de que s'assolís arribar a la ratificació número seixanta amb la que entrava en vigor el text.

Les dones en els conflictes armats

Paradoxalment, en una era en la que les armes son cada cop més “intel·ligents” i selectives, al llarg dels anys, la forma de conduir les hostilitats a variat de tal manera que el nombre de baixes civils ja és més alt que el de baixes militars. Tot i la prohibició pel DIH dels atacs contra la població civil, no s'ha d'oblidar que una “bona guerra” es aquella en la que no hi ha baixes militars.

Si bé és cert que dins de la població civil existeixen diferents grups de persones, durant molt de temps s'ha tendit a incloure al grup de les dones sota la categoria de vulnerable, pel simple fet de ser dona. Per al Comitè Internacional de la Creu Roja, la vulnerabilitat està relacionada amb la precarietat de les condicions de vida de les persones, les famílies o les comunitats, l'entorn de les quals corre el risc de patir un canvi bruscat¹⁴. Per tant, qualsevol grup que es vegi afectat per un conflicte (canvi bruscat) està inclòs dins de la categoria del grup vulnerable.

Les dones han demostrat, al llarg dels anys que participen en el conflicte de manera activa; va ser durant la II Guerra Mundial quan es posa de manifest aquest rol actiu de les dones, sobretot a les unitats de reserva i suport (inclosos els treballs dins les fàbriques de municions) de les forces armades alemanyes i britàniques¹⁵. En conflictes més recents, per exemple, el de la I Guerra del Golf, dins les files de les tropes dels Estats Units, hi havia 40.000 dones.

---

10 A data d'octubre de 2008. www.un.org

11 Per a més informació sobre el contingut de l'Estatut de Roma, veure annexe 2. o <http://www.un.org/spanish/law/icc/> (text complet)

12 *Rodriguez-Villasante y Prieto, José Luis (Coordinador)*. Derecho Internacional Humanitario. Cruz Roja Española. Centro de Estudios de Derecho Internacional Humanitario. Editorial Tirant lo Blanch. 2002. pág. 45.

13 Espanya va ratificar-lo el 24 d'octubre del 2000.

14 *Lindsey, Charlot*. “Las mujeres ante la guerra” Ediciones del Comité Internacional de la Cruz Roja . Ginebra. 2002. p 31.

15 *Lindsey, Charlot* “Las mujeres ante la guerra” Ediciones del Comité Internacional de la Cruz Roja . Ginebra. 2002. p 24.

Han demostrat que són capaces de qualsevol missió que se'ls encarregui, ja sigui en missió d'infiltració o d'atac; a més, part del seu èxit resideix, precisament, en la seva condició de dona; degut al rol que tradicionalment s'atorga a aquestes, se les veu incapaces de realitzar actes militars o bàrbars, com immolar-se (el cas de la primera dona bomba de la resistència palestina)¹⁶ o tortures contra presoners (el cas de la soldat que Linndey England a Abu Grahib)¹⁷.

Però si bé és cert que hi ha dones que s'allisten, també és veritat que moltes formen part dels grups armats de manera no voluntària. Els diferents rols que es veuen obligades a assumir van des del d'alimentar les tropes fins al d'esclaves sexuals. El cas més reconegut a nivell internacional va ser el del segrestament de dones al Llevant Orient durant la II Guerra Mundial, les conegudes com a "dones consoladores"¹⁸.

El conflicte afecta a les dones sobre manera, ja que si en temps de pau tampoc són respectades, no menys ho són en temps de guerra. S'aprofita, com a excusa, el caos fruit del propi conflicte per cometre actes violents contra aquestes, com assetjaments, atacs sexuals i/o violacions.

És per això que una de les obligacions establertes dins del Dret Internacional Humanitari i del Dret dels Drets Humans, i que els Estats han de vetllar per respectar, és la difusió del contingut normatiu d'aquest en temps de guerra dins les forces armades i grups paramilitars; però també en temps de pau. Per que el respecte a la dona comença quan encara no ha esclatat el conflicte.

El cas concret de la República Democràtica del Congo

Aproximació històrica¹⁹ al conflicte de la República Democràtica del Congo.

L'any 1483, el regne del Congo, entra en contacte amb els portuguesos, convertint-se així en el primer estat de l'oest africà en establir relacions amb els europeus. Aquestes relacions comercials consistiren, bàsicament, en la provisió d'esclaus negres a Portugal a canvi de missioners i assistència tècnica pel Congo. Tot i ser els primers en cooperar amb Àfrica, als portuguesos, ràpidament els van seguir els alemanys, els francesos, els anglesos i els àrabs. Això va provocar una inestabilitat que va durar fins al segle XVI, quan el Congo va quedar dividit en sis províncies governades per diferents poders polítics i religiosos que es transformaren en petites monarquies amb autogovern l'any 1660.

Quan s'aboleix l'esclavitud, a mitjans del segle XIX, l'actual República Democràtica del Congo ja estava devastada a conseqüència d'aquest comerç i ja havien esclatat nombroses rebel·lions i guerres ètniques, situació que va debilitar-la fins al punt que, quan els belgues van iniciar una invasió a gran escala de la zona, no van poder oposar resistència. Així, queda sota control d'aquests,

16 *De enfermera a terrorista suicida*. EL PAIS. 31/01/2002.

http://www.elpais.com/articulo/ultima/IDRIS/WAFA/enfermera/terrorista/suicida/elpepiult/20020131elpepiult_1/Tes?print=1

17 *La soldado Lynndie England, protagonista de los abusos en Irak, se declara culpable*. EL PAIS. 02/05/2005.

http://www.elpais.com/articulo/internacional/soldado/Lynndie/England/protagonista/abusos/Irak/declara/culpable/elpepuint/20050502elpepuint_2/Tes/

18 *Lindsey, Charlot* "Las mujeres ante la guerra" Ediciones del Comité Internacional de la Cruz Roja . Ginebra. 2002. p 26.

19 Per a més informació, consultar el monogràfic sobre la República Democràtica del Congo de l' Observatori de la Solidaritat de la Universitat de Barcelona.

http://www.observatori.org/mostrar.php?id=57&files_id=47&tipus=articulos&lng=cat

juntament amb Rwanda i Urundi, i passa a anomenar-se El Congo Belga i la Rwanda-Urundi.

Els belgues van donar suport a desplaçaments massius de pobladors de diferents ètnies dels dos territoris cap al Congo, com a mà d'obra per a les empreses belgues de la zona, (mineria, transport i agricultura), afavorint així la conflictivitat de la zona.

L'any 1960, després d'un cop d'estat de l'ex-oficial de l'Exèrcit Belga, Joseph Desiré Mobutu, el Congo Belga esdevé independent i s'anomena República del Zaire. Durant quasi quaranta anys, Mobutu monopolitza el poder de manera absoluta, només existia un partit únic, el Moviment Popular de la Revolució, cosa que va afavorir l'acumulació a mans del seu president d'una de les riqueses més grans d'Àfrica, aconseguida a base de corrupció, repressions civils, assassinats d'opositors i violacions dels drets humans amb plena impunitat. Impunitat permesa pels Estats Units, França i Bèlgica, que creien que la figura de Mobutu, donava estabilitat a una zona africana molt conflictiva, mentre aquests tres estat s'enriquien gràcies a les empreses d'explotació minera situades al Zaire.

No és d'estranyar que sorgissin moviments contraris al règim i de secessió; així, l'any 1990 succeeix la primera manifestació massiva d'estudiants de la Universitat de Lubumbashi que va ser reprimida violentament, provocant la condemna de la Unió Europea i el final de l'ajuda econòmica belga.

Tot i els intents internacionals d'afavorir la transició a un règim democràtic, les contínues interrupcions per part de l'Exèrcit de Mobutu i l'incompliment dels acords assolits amb l'oposició van provocar l'aïllament del Zaire per part del Banc Mundial, el Fons Monetari Internacional, la Unió Europea i els Estats Units, deixant al país en una situació de pobresa generalitzada i un altíssim nivell de desigualtat, que va aguditzar la rivalitat pel control de la terra. L'any 1996, després dels esdeveniments del conflicte de Rwanda i Burundi, el canvi de govern (d'hutu a tutsi) i l'onada massiva de refugiats hutus al Zaire a finals de 1994, van fer la situació insostenible i es va desencadenar la violència.

Els enfrontaments van començar a la regió del Kivu el més d'octubre de 1996 i es van allargar fins a l'entrada de les tropes de l'oposició (l'Aliança de Forces Democràtiques per a l'Alliberament del Congo-Zaire liderada per Laurent-Desiré Kabila) a Kinshasa, el 17 de maig de 1997. Amb el buit institucional que vivia el país, el president Mobutu malalt i fora del país, amb un règim corrupte, una elit dirigent molt enriquida incapaç d'administrar el conjunt territorial del país i de repartir amb equitat les riqueses nacionals, les Forces Armades del Zaire estaven debilitades i no van oposar molta resistència a l'avanç de l'Aliança.

En aproximadament sis mesos les tropes de Kabila van controlar un dels països més extensos del centre d'Àfrica i el 29 d'abril de 1997, a Kinshasa, Laurent-Desiré Kabila, cap de l'AFDL, s'autoproclama cap d'Estat, en missatge a la Nació, jura el càrrec de president, es reserva els poders executiu, legislatiu i militar per a la seva persona i canvia, de nou, el nom de l'estat pel de República Democràtica del Congo.

Des de llavors, les situacions de conflicte no han deixat de succeir-se²⁰; es calcula que (des del 1998 fins al 2004) han mort 3,9 milions²¹ de persones, convertint aquesta guerra en la més mortal de l'Àfrica i en una de les pitjors per a les dones i les nenes. Durant tots aquests anys, desenes de milers de dones i nenes han patit violacions, atacs sexuals i segrestaments.

---

20 L'agost de 2008 ha tornat a esclatar el conflicte.

21 *International Rescue Committee* "Mortality in the Democratic Republic of Congo: an ongoing crisis". Gener 2008
<http://www.theirc.org/special-report/congo-forgotten-crisis.html>

Situació de les dones en el conflicte de la RDC

Iniciats l'any 1996, els atacs indiscriminats, les execucions extrajudicials de civils, les violacions de dones i nenes i la destrucció a gran escala de les propietats de la població han caracteritzat la conducta dels bel·ligerants a la zona de la República Democràtica del Congo. D'acord amb un informe de juny de 2002²², la violència sexual²³ s'ha convertit en una arma de guerra per la majoria de les forces enfrontades en el conflicte. Combatents de la RDC, soldats de Rwanda, així com les forces oposades a aquests, grups armats hutus i rebels de Burundi, freqüentment i sistemàticament han violat dones i nenes durant aquell any.

Les violacions es cometien, fins i tot, davant dels fills i el marit de la dona; el que es pretén utilitzant aquesta "tècnica", segons Bernard Barrett²⁴, membre del Comitè Internacional de la Creu Roja a la RDC, és minar l'estructura social congoleesa ja que la víctima, a més del trauma psicològic que pateix, no torna a ser acceptada a la seva comunitat o, fins i tot, pel seu marit i, sovint, pot ser separada dels seus fills.

Namungaaga Babika, vicepresident d'una associació d'assistència a la dona víctima de la violència sexual, assegura que "la violació afecta, no només a la dona, si no a tota la família ja que a la RDC, la violació és considerada "bruta" i les famílies de les víctimes no volen ser tocades per aquestes, convertint-les en inútils i repudiant-les."²⁵

És impossible saber l'abast real de la situació de vulnerabilitat sexual que pateixen les dones congoleeses, ja que moltes no tenen accés a la sanitat, ja sigui per que els sistemes de salut han estat destruïts o bé per que senten que no poden "confessar" la violació per por a l'ostracisme social al que es poden veure sotmeses. La situació és tan terrible, que fins i tot, les pròpies víctimes, creuen que són culpables de la violació i pensen que se'n riuen d'elles, com és el cas de la Bebe²⁶, una dona de 27 anys que va ser violada dues vegades per membres d'un grup armat, una d'elles quan estava embarassada de sis mesos.

Els bel·ligerants aprofiten que les dones estan soles, moltes tenen els marits al front, de manera voluntària o no, i elles són les que han de sortir al camp a guanyar diners, a recol·lectar llenya, a buscar aigua...és en aquests moments quan es perpetren les violacions i els atacs sexuals diversos.

---

22 *Report on Sexual Violence Against Women and Girls in Eastern Congo*. United Nations Development Fund for Women. Juny 2002.

23 *Brownmiller, Susan*. "Against Our Will: Men, Women and Rape" Editorial Simon and Schuster. Nova York. 1975. pp 27-34. En aquest llibre es descriuen els tipus de violacions en temps de guerra: la violació de les dones de l'enemic vençut per l'exèrcit vencedor per a mostrar la seva força; la violació realitzada per mostrar que els homes vençuts no són ni tans sols capaços de defensar les seves dones (violacions com a humiliació); la violació com a exhibició del conqueridor; la violació com a recompensa o pagament als soldats; la violació com a mesura de la victòria i demostració de l'èxit i de la virilitat dels soldats; la violació com a intent de destruir a l'enemic capant la seva capacitat reproductora de les "seves" dones i deixar-les embarassades amb fills dels violadors (violacions com a genocidi); la violació per a sembrar l'odi i mantenir els homes en lluita; la violació per atemorir la població civil i incitar-la a fugir (violació com a neteja ètnica); la violació com a tortura; la violació com a mitjà d'agressió, d'humiliació i de terror; la violació perpetrada com a mitjà de guerra i perquè els soldats reben l'ordre de cometre-la.

24 "Eastern DRC: widespread sexual violence against women threatens families", entrevista a Bernard Barrett. Comitè Internacional de la Creu Roja. 20 de juny de 2002.

http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/F4F2141E1736EB9CC12573B7004D400A?OpenDocument&Style=Custo_Final.3&View=defaultBody3

25 "Eastern DRC: widespread sexual violence against women threatens families", entrevista a Bernard Barrett. Comitè Internacional de la Creu Roja. 20 de juny de 2002.

http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/F4F2141E1736EB9CC12573B7004D400A?OpenDocument&Style=Custo_Final.3&View=defaultBody3

26 "Eastern DRC: widespread sexual violence against women threatens families", entrevista a Bernard Barrett. Comitè Internacional de la Creu Roja. 20 de juny de 2002.

http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/F4F2141E1736EB9CC12573B7004D400A?OpenDocument&Style=Custo_Final.3&View=defaultBody3

D'aquesta manera, el que es crea és una situació d'inseguretat tal que les dones tenen por de sortir sense companyia a fer les seves tasques. Però el més greu és la acceptació social de les violacions; tot el país està acostumat a que es donin aquests fets i els propis violadors, ja no s'amaguen per cometre els abusos. La impunitat és tan elevada, que fins i tot s'han reportat casos de policies que tenen les dades dels criminals i no en fan res²⁷.

Les dones que donen suport a partits contraris al règim també són violades per aquests fet; segons un Informe Especial sobre la Violència contra les Dones de la Comissió dels Drets Humans de les Nacions Unides²⁸, els combatents violen les dones i les nenes durant les operacions militars per castigar la població civil local per donar suport a l'"enemic" i van més enllà de la violació mitjançant abusos que consisteixen en la introducció de roques, pals afilats i pebrots picants a les vagines de les dones.

Els casos de violència han arribat a un punt tant greu que representats de del Fòrum de les Nacions Unides per als Assumptes Indígenes han descrit el cas de les dones pigmees subjectes a genocidi, violència sexual, violacions, mutilacions i canibalisme a mans dels militars i d'altres grups armats, de situació al límit de l'extinció del grup.²⁹

La proximitat d'altres estats en conflicte o que han sortit d'un conflicte, fa de les dones congolese un grup especialment vulnerable; molts d'aquests militars o membres d'altres grups armats, arriben al país i cometien violacions a congolese si les famílies no poden pagar una suma de diners demanada, arribant a l'extrem de cremar-les vives.

Però, ni sota la protecció de les Nacions Unides, les dones se salven d'aquesta lacra. El cas d'un membre de les missions de manteniment de la pau de les Nacions Unides l'any 2004 va fer esclatar la denúncia per part de les dones congolese d'abusos comesos per aquest grup. El diari Independent³⁰, de Londres, va reportar el cas de víctimes adolescents que fugen del conflicte i que són explotades sexualment per les tropes de Nacions Unides que han estat enviades per aturar el seu patiment. Aquest diari ha tret a la llum casos de mares (algunes de menys de 14 anys) que només poden assegurar aliment suficient per a la seva supervivència dins dels camps de refugiats si dormen habitualment amb membres de les Nacions Unides. Els tractes arribaven als extrems d'intercanviar un plàtan o un tros de pastís per alimentar els seus fills³¹ o de víctimes congolese de menys de 18 anys que tenien sexe a canvi de llet, ous, xocolata, pa i/o menys de 5 dòlars en efectiu. Els nois menors estaven, sovint, involucrats portant les nenes als membres de les forces de pau a canvi d'un dòlar o una mica de menjar. El cas ha posat de manifest una necessitat immediata que fins aquest moment no s'havia tingut en compte, l'establiment d'una actitud de "tolerància zero" davant dels casos de conductes sexuals d'aquest tipus per part dels representats de la organització.

La violència sexual s'ha emprat contra la dona o contra els membres de les seves famílies com a forma de tortura o agressió per obtenir informació, degradar o intimidar i com a càstig per actes reals o presumptament comesos. També com a mitjà per a portar a terme una "neteja ètnica" i obligar a la població a fugir de la zona. Tràgicament, la violació i altres formes de violència sexual

---

27 United Nations Development Fund for Women "Gender Profile of the Conflict in DR Congo". 2006
http://www.womenwarpeace.org/webfm_send/214

28 United Nations Human Rights Commission "Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women: 27 February 2003".

29 UN News Service http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=7160&Cr_DR&Cr1=Congo

30 Millo, Cahal. "UN troops buy sex from teenage refugees in Congo camp" The Independent. Londres. 25 maig de 2004

31 UN Wire. "UN Peacekeepers Sexually Abusing Girls in DRC Camp" 25 maig de 2004
http://www.unwire.org/News/328_426_24228.asp

s'han considerat moltes vegades com un “producte secundari” de la guerra, o bé com una recompensa pels soldats o pels civils. El fet que alguns considerin les violacions com a conseqüència inevitable d'una guerra ha contribuït a que es converteixi en una forma habitual i especialment cruel d'agredir una dona. La pràctica, relativament freqüent, d'exercir la violència sexual públicament implica que els autors pensen que els seus actes són tolerats o que no hauran de rendir comptes³².

Els problemes son encara més grans degut a la manca de professionals legals formats en casos de violència sexual. Només 6 de 119 jutges a l'Est de la RDC son dones i la definició legal de violació està limitada de tal manera que no inclou la mutilació sexual, l'ús sexual d'objectes per atacar les dones o l'embaràs forçat. Altres formes d'abús sexual no son reconegudes i, generalment, l'atac sexual és tractat som qualsevol altra forma d'atac.³³ Segons l'advocada congolese, Maitre Bisimwa, el govern congolès actual no dona suport als magistrats, el que ha resultat en un sistema sense facilitats legals per a castigar els violadors.³⁴

Les dones promotores i constructores de la pau

Les dones estan cansades d'una guerra que dura ja massa anys i, sobretot de la seva indefensió davant les violacions i la impunitat dels seus perpetradors; però tot i això, no han defallit i han creat espais de suport d'altres dones que han patit actes de violència sexual. És el cas de les “cases d'escolta”. El Comitè Internacional de la Creu Roja imparteix formacions a les voluntàries amb l'objectiu d'identificar, escoltar i assessorar millor a les víctimes i proporciona ajuda material als locals de les “cases d'escolta”. Aquestes cases son refugis destinats a les víctimes de la violència sexual i que funcionen sota la direcció voluntària d'associacions locals oferint un espai on les dones poden parlar de manera confidencial i privada sobre el que els va ocórrer. Les cases també ofereixen allotjament per un temps a joves i dones rebutjades per les seves famílies o marits arrel d'haver estat violades³⁵. Sovint, moltes dones, víctimes de les agressions sexuals, demanes ajuda a les voluntàries que treballen en els refugis per que intervinguin davant dels seus familiars. Elles actuen com a mediadores entre les víctimes i els parents. Mama Vico, la cap del Centre Vico per a les víctimes de violència sexual a Bakuvu i Walangu, ofereix suport psicosocial, formacions varies, assistència material a les víctimes i més d'una vegada s'ha vist davant del marit d'una dona atacada, dialogant amb aquest per que torni amb la seva dona i l'accepti com a víctima³⁶

Sota aquestes circumstàncies tan difícils, les dones congolese s'han erigit com a promotores i constructores de la pau. Els moviments socials pacífics han crescut sota un govern que mostra un interès ben limitat en donar-les veu i un espai per al debat, tot i ser el 51% de la població, i haver demostrat ser una part molt important en produir la pau que ha fet possible les eleccions i ser el col·lectiu més mobilitzat en el referèndum de desembre de 2005, les dones congolese han estat

---

32 Lindsey, Charlot “Las mujeres ante la guerra” Ediciones del Comité Internacional de la Cruz Roja . Ginebra. 2002. p.55

33 International Crisis Group. “Beyond Victimhood: Women's Peacebuilding in Sudan, Congo and Uganda” Report nº112, 28 juny de 2006. http://www.womenwarpeace.org/webfm_send/14

34 United Nations Development Fund for Women “Gender Profile of the Conflict in DR Congo”. 2006 http://www.womenwarpeace.org/webfm_send/214

35 Comitè Internacional de la Creu Roja. “Violencia sexual en la República Democrática del Congo: las victimas en el banquillo” Entrevista a Nancy Baudoin. 20 desembre de 2007. <http://www.icrc.org/WEB/SPA/sitespa0.nsf/html/congo-kinshasa-interview-191207>

36 Comitè Internacional de la Creu Roja. “Sexual violence in the DRC: “I thought people were laughing at me”” 20 de desembre de 2007. http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/F4F2141E1736EB9CC12573B7004D400A?OpenDocument&Style=Custo_Final.3&View=defaultBody2

sistemàticament excloses de les negociacions a alt nivell: cap dona va participar en les negociacions d'Alto al foc de Lusaka l'any 1999 i només eren el 10% dels assistents al Diàleg Inter-Congolès, la convenció nacional de la postguerra per a la reconciliació social i política.

Els esforços van culminar l'any 2002 en un fòrum nacional a Kenya, en el que 60 dones congolesees van participar, donant com a resultat la Declaració de Nairoi i el Plà d'Acció en el que es s'instava a la seva incorporació en l'agenda del Diàleg Inter-Congolès. Es va aconseguir un modest resultat quan es va incorporar l'article 51 a la constitució de transició el que es garantia la participació de les dones en el procés de transició.

Les dones congolesees han estat capaces de mobilitzar-se col·lectivament i individualment, a nivell local, nacional i internacional. Però les seves organitzacions afronten una elevada resistència masculina. Una dona de Bukavu va reportar com, durant una marxa que el seu grup local va organitzar pel dia internacional de la dona (8 de març) de 2006, alguns homes cridaven “tot i el que diguin o facin, aquestes dones no son més que les nostres verdures”³⁷.

Reptes de futur

Les dones han demostrat que poden i han de jugar un paper vital per canviar la situació que viu el seu país; han de participar en els processos de construcció de la pau. La campanya *Women Buildign Peace*, integrada per dones i organitzacions de dones de tot el món, afirma que “la percepció de la dona com a víctima durant els conflictes violents fa ombra al seu paper pacificador en els processos de reconstrucció i consolidació de la pau (...) Les dones son excloses constantment dels processos de presa de decisions en les negociacions de pau (...) així com de consolidació de la pau, tot i el seu paper fonamental en l'establiment d'un diàleg i la reconciliació a nivell de les bases; la seva exclusió dóna lloc a una pau en la que no es tracten suficientment alguns temes clau, com la desmobilització i la rehabilitació de les dones i les nenes soldat, la persistent violència contra les dones refugiades i la falta de reparació de les violacions i abusos dels drets humans que pateixen les dones” Per assolir una situació de pau estable, és essencial incloure a la dona en els processos de pau, doncs la igualtat d'accés a totes les estructures de poder i la plena participació i solució de conflictes son fonamentals per al manteniment i foment de la pau i la seguretat³⁸

El govern de la República Democràtica del Congo ha de complir l'article 14 de la seva constitució en el que es diu que:

- Les autoritats han d'assegurar l'eliminació de totes les formes de discriminació de la dona i la protecció i promoció dels seus drets.
- Les dones han de participar en tots els sectors, particularment els sectors civils, polítics, econòmics, socials i culturals
- S'han de prendre mesures per a lluitar contra totes les formes de violència contra les dones en l'àmbit privat i el públic.
- Les dones tenen dret a ser representades a nivell nacional, provincial i local a les institucions; l'estat garanteix la implementació de la igualtat de gènere en aquestes institucions

---

37 International Crisis Group. “Beyond Victimhood: Women's Peacebuilding in Sudan, Congo and Uganda” Report nº112, 28 juny de 2006. http://www.womenwarpeace.org/webfm_send/14

38 *Nacions Unides*. “Plataforma de Acción Beijing” publicació del Departament d'Informació Pública. Nova York. 1996

D'altra banda, s'han de tenir en compte les necessitats de les dones en els processos de desmobilització, desarmament i rehabilitació, ja que les pròpies Nacions Unides reconeixen que han fallat en la preparació de programes adequats per a dones i nens associats a les forces armades o altres grups armats en rols que no son de combatent. Sovint, aquest tipus de programes reconeixen un combatent com aquella persona portadora d'una arma; però moltes dones i nenes, tot i no portar armes, estan associades a aquests grups armats. Son depenents econòmicament d'aquests grups i, un cop els homes son desmobilitzats, estan forçades a retornar a les seves comunitats sense res, podent arribar a patir el rebuig i la discriminació per haver estat associades amb un grup armat³⁹.

Però sobretot, és imprescindible que s'acabi la violència sexual contra la dona i que aquell que cometi una violació, sigui castigat per un sistema de justícia real.

ANNEXES

ANNEXE 1.

CARTA DE LAS NACIONES UNIDAS

CAPITULO VII

ACCION EN CASO DE AMENAZAS A LA PAZ, QUEBRANTAMIENTOS DE LA PAZ O ACTOS DE AGRESION

Artículo 39

El Consejo de Seguridad determinará la existencia de toda amenaza a la paz, quebrantamiento de la paz o acto de agresion y hará recomendaciones o decidirá que medidas seran tomadas de conformidad con los Artículos 41 y 42 para mantener o restablecer la paz y la seguridad internacionales.

Artículo 40

A fin de evitar que la situación se agrave, el Consejo de Seguridad, antes de hacer las recomendaciones o decidir las medidas de que trata el Artículo 39, podrá instar a las partes interesadas a que cumplan con las medidas provisionales que juzgue necesarias o aconsejables. Dichas medidas provisionales no perjudicarán los derechos, las reclamaciones o la posición de las partes interesadas. El Consejo de Seguridad tomará debida nota del incumplimiento de dichas medidas provisionales.

Artículo 41

El Consejo de Seguridad podrá decidir qué medidas que no impliquen el uso de la fuerza armada han de emplearse para hacer efectivas sus decisiones, y podrá instar a los Miembros de las Naciones Unidas a que apliquen dichas medidas, que podrán comprender la interrupción total o parcial de las relaciones económicas y de las comunicaciones ferroviarias, marítimas, aéreas, postales, telegráficas, radioeléctricas, y otros medios de comunicación, así como la ruptura de relaciones diplomáticas.

---

39 International Crisis Group. "Beyond Victimhood: Women's Peacebuilding in Sudan, Congo and Uganda" Report nº112, 28 juny de 2006. http://www.womenwarpeace.org/webfm_send/14

Artículo 42

Si el Consejo de Seguridad estimare que las medidas de que trata el Artículo 41 pueden ser inadecuadas o han demostrado serlo, podrá ejercer, por medio de fuerzas aéreas, navales o terrestres, la acción que sea necesaria para mantener o restablecer la paz y la seguridad internacionales. Tal acción podrá comprender demostraciones, bloqueos y otras operaciones ejecutadas por fuerzas aéreas, navales o terrestres de Miembros de las Naciones Unidas.

Artículo 43

1. Todos los Miembros de las Naciones Unidas, con el fin de contribuir al mantenimiento de la paz y la seguridad internacionales, se comprometen a poner a disposición del Consejo de Seguridad, cuando éste lo solicite, y de conformidad con un convenio especial o con convenios especiales, las fuerzas armadas, la ayuda y las facilidades, incluso el derecho de paso, que sean necesarias para el propósito de mantener la paz y la seguridad internacionales.

2. Dicho convenio o convenios fijarán el número y clase de las fuerzas, su grado de preparación y su ubicación general, como también la naturaleza de las facilidades y de la ayuda que habrán de darse.

3. El convenio o convenios serán negociados a iniciativa del Consejo de Seguridad tan pronto como sea posible; serán concertados entre el Consejo de Seguridad y Miembros individuales o entre el Consejo de Seguridad y grupos de Miembros, y estarán sujetos a ratificación por los Estados signatarios de acuerdo con sus respectivos procedimientos constitucionales.

Artículo 44

Cuando el Consejo de Seguridad haya decidido hacer uso de la fuerza, antes de requerir a un Miembro que no éste representado en él a que provea fuerzas armadas en cumplimiento de las obligaciones contraídas en virtud del Artículo 43, invitará a dicho Miembro, si éste así lo deseara, a participar en las decisiones del Consejo de Seguridad relativas al empleo de contingentes de fuerzas armadas de dicho Miembro.

Artículo 45

A fin de que la Organización pueda tomar medidas militares urgentes, sus Miembros mantendrán contingentes de fuerzas aéreas nacionales inmediatamente disponibles para la ejecución combinada de una acción coercitiva internacional. La potencia y el grado de preparación de estos contingentes y los planes para su acción combinada serán determinados, dentro de los límites establecidos en el convenio o convenios especiales de que trata el Artículo 43, por el Consejo de Seguridad con la ayuda del Comité de Estado Mayor.

Artículo 46

Los planes para el empleo de la fuerza armada serán hechos por el Consejo de Seguridad con la ayuda del Comité de Estado Mayor.

Artículo 47

1. Se establecerá un Comité de Estado Mayor para asesorar y asistir al Consejo de Seguridad en todas las cuestiones relativas a las necesidades militares del Consejo para el mantenimiento de la

paz y la seguridad internacionales, al empleo y comando de las fuerzas puestas a su disposición, a la regulación de los armamentos y al posible desarme.

2. El Comité de Estado Mayor estará integrado por los Jefes de Estado Mayor de los miembros permanentes del Consejo de Seguridad o sus representantes. Todo Miembro de las Naciones Unidas que no éste permanentemente representado en el Comité será invitado por éste a asociarse a sus labores cuando el desempeño eficiente de las funciones del Comité requiera la participación de dicho Miembro.

3. El Comité de Estado Mayor tendrá a su cargo, bajo la autoridad del Consejo de Seguridad, la dirección estratégica de todas las fuerzas armadas puestas a disposición del Consejo. Las cuestiones relativas al comando de dichas fuerzas serán resueltas posteriormente.

4. El Comité de Estado Mayor, con autorización del Consejo de Seguridad y después de consultar con los organismos regionales apropiados, podrá establecer subcomités regionales.

Artículo 48

1. La acción requerida para llevar a cabo las decisiones del Consejo de Seguridad para el mantenimiento de la paz y la seguridad internacionales será ejercida por todos los Miembros de las Naciones Unidas o por algunos de ellos, según lo determine el Consejo de Seguridad.

2. Dichas decisiones serán llevadas a cabo por los Miembros de las Naciones Unidas directamente y mediante su acción en los organismos internacionales apropiados de que formen parte.

Artículo 49

Los Miembros de las Naciones Unidas deberán prestarse ayuda mutua para llevar a cabo las medidas dispuestas por el Consejo de Seguridad.

Artículo 50

Si el Consejo de Seguridad tomare medidas preventivas o coercitivas contra un Estado, cualquier otro Estado, sea o no Miembro de las Naciones Unidas, que confrontare problemas económicos especiales originados por la ejecución de dichas medidas, tendrá el derecho de consultar al Consejo de Seguridad acerca de la solución de esos problemas.

Artículo 51

Ninguna disposición de esta Carta menoscabará el derecho inmanente de legítima defensa, individual o colectiva, en caso de ataque armado contra un Miembro de las Naciones Unidas, hasta tanto que el Consejo de Seguridad haya tomado las medidas necesarias para mantener la paz y la seguridad internacionales. Las medidas tomadas por los Miembros en ejercicio del derecho de legítima defensa serán comunicadas inmediatamente al Consejo de Seguridad, y no afectarán en manera alguna la autoridad y responsabilidad del Consejo conforme a la presente Carta para ejercer en cualquier momento la acción que estime necesaria con el fin de mantener o restablecer la paz y la seguridad internacionales.

ANNEXE 2

ESTATUTO DE ROMA (Parte relativa a los crímenes competencia de la Corte Penal

Internacional)

<http://www.un.org/spanish/law/icc/> (texto completo)

Artículo 6

Genocidio

A los efectos del presente Estatuto, se entenderá por "genocidio" cualquiera de los actos mencionados a continuación, perpetrados con la intención de destruir total o parcialmente a un grupo nacional, étnico, racial o religioso como tal:

- a) Matanza de miembros del grupo;
- b) Lesión grave a la integridad física o mental de los miembros del grupo;
- c) Sometimiento intencional del grupo a condiciones de existencia que hayan de acarrear su destrucción física, total o parcial;
- d) Medidas destinadas a impedir nacimientos en el seno del grupo;
- e) Traslado por la fuerza de niños del grupo a otro grupo.

Artículo 7

Crímenes de lesa humanidad

1. A los efectos del presente Estatuto, se entenderá por "crimen de lesa humanidad" cualquiera de los actos siguientes cuando se cometa como parte de un ataque generalizado o sistemático contra una población civil y con conocimiento de dicho ataque:

- a) Asesinato;
- b) Exterminio;
- c) Esclavitud;
- d) Deportación o traslado forzoso de población;
- e) Encarcelación u otra privación grave de la libertad física en violación de normas fundamentales de derecho internacional;
- f) Tortura;
- g) Violación, esclavitud sexual, prostitución forzada, embarazo forzado, esterilización forzada u otros abusos sexuales de gravedad comparable;
- h) Persecución de un grupo o colectividad con identidad propia fundada en motivos políticos, raciales, nacionales, étnicos, culturales, religiosos, de género definido en el párrafo 3, u otros motivos universalmente reconocidos como inaceptables con arreglo al derecho internacional, en conexión con cualquier acto mencionado en el presente párrafo o con cualquier crimen de la competencia de la Corte;

i) Desaparición forzada de personas;

j) El crimen de apartheid;

k) Otros actos inhumanos de carácter similar que causen intencionalmente grandes sufrimientos o atenten gravemente contra la integridad física o la salud mental o física.

2. A los efectos del párrafo 1:

a) Por "ataque contra una población civil" se entenderá una línea de conducta que implique la comisión múltiple de actos mencionados en el párrafo 1 contra una población civil, de conformidad con la política de un Estado o de una organización de cometer esos actos o para promover esa política;

b) El "exterminio" comprenderá la imposición intencional de condiciones de vida, la privación del acceso a alimentos o medicinas entre otras, encaminadas a causar la destrucción de parte de una población;

c) Por "esclavitud" se entenderá el ejercicio de los atributos del derecho de propiedad sobre una persona, o de algunos de ellos, incluido el ejercicio de esos atributos en el tráfico de personas, en particular mujeres y niños;

d) Por "deportación o traslado forzoso de población" se entenderá el desplazamiento de las personas afectadas, por expulsión u otros actos coactivos, de la zona en que estén legítimamente presentes, sin motivos autorizados por el derecho internacional;

e) Por "tortura" se entenderá causar intencionalmente dolor o sufrimientos graves, ya sean físicos o mentales, a una persona que el acusado tenga bajo su custodia o control; sin embargo, no se entenderá por tortura el dolor o los sufrimientos que se deriven únicamente de sanciones lícitas o que sean consecuencia normal o fortuita de ellas;

f) Por "embarazo forzado" se entenderá el confinamiento ilícito de una mujer a la que se ha dejado embarazada por la fuerza, con la intención de modificar la composición étnica de una población o de cometer otras violaciones graves del derecho internacional. En modo alguno se entenderá que esta definición afecta a las normas de derecho interno relativas al embarazo;

g) Por "persecución" se entenderá la privación intencional y grave de derechos fundamentales en contravención del derecho internacional en razón de la identidad del grupo o de la colectividad;

h) Por "el crimen de apartheid" se entenderán los actos inhumanos de carácter similar a los mencionados en el párrafo 1 cometidos en el contexto de un régimen institucionalizado de opresión y dominación sistemáticas de un grupo racial sobre uno o más grupos raciales y con la intención de mantener ese régimen;

i) Por "desaparición forzada de personas" se entenderá la aprehensión, la detención o el secuestro de personas por un Estado o una organización política, o con su autorización, apoyo o aquiescencia, seguido de la negativa a informar sobre la privación de libertad o dar información sobre la suerte o el paradero de esas personas, con la intención de dejarlas fuera del amparo de la ley por un período prolongado.

3. A los efectos del presente Estatuto se entenderá que el término "género" se refiere a los

dos sexos, masculino y femenino, en el contexto de la sociedad. El término "género" no tendrá más acepción que la que antecede.

Artículo 8

Crímenes de guerra

1. La Corte tendrá competencia respecto de los crímenes de guerra en particular cuando se cometan como parte de un plan o política o como parte de la comisión en gran escala de tales crímenes.

2. A los efectos del presente Estatuto, se entiende por "crímenes de guerra": a) Infracciones graves de los Convenios de Ginebra de 12 de agosto de 1949, a saber, cualquiera de los siguientes actos contra personas o bienes protegidos por las disposiciones del Convenio de Ginebra pertinente:

i) Matar intencionalmente;

ii) Someter a tortura o a otros tratos inhumanos, incluidos los experimentos biológicos;

iii) Infligir deliberadamente grandes sufrimientos o atentar gravemente contra la integridad física o la salud;

iv) Destruir bienes y apropiarse de ellos de manera no justificada por necesidades militares, a gran escala, ilícita y arbitrariamente;

v) Obligar a un prisionero de guerra o a otra persona protegida a prestar servicio en las fuerzas de una Potencia enemiga;

vi) Privar deliberadamente a un prisionero de guerra o a otra persona de sus derechos a un juicio justo e imparcial;

vii) Someter a deportación, traslado o confinamiento ilegales;

viii) Tomar rehenes;

b) Otras violaciones graves de las leyes y usos aplicables en los conflictos armados internacionales dentro del marco del derecho internacional, a saber, cualquiera de los actos siguientes:

i) Dirigir intencionalmente ataques contra la población civil en cuanto tal o contra civiles que no participen directamente en las hostilidades;

ii) Dirigir intencionalmente ataques contra objetos civiles, es decir, objetos que no son objetivos militares;

iii) Dirigir intencionalmente ataques contra personal, instalaciones, material, unidades o vehículos participantes en una misión de mantenimiento de la paz o de asistencia humanitaria de conformidad con la Carta de las Naciones Unidas, siempre que tengan derecho a la protección otorgada a civiles u objetos civiles con arreglo al derecho internacional de los conflictos armados;

iv) Lanzar un ataque intencionalmente, a sabiendas de que causará pérdidas de vidas, lesiones a civiles o daños a objetos de carácter civil o daños extensos, duraderos y graves al medio

natural que sean claramente excesivos en relación con la ventaja militar general concreta y directa que se prevea;

v) Atacar o bombardear, por cualquier medio, ciudades, aldeas, pueblos o edificios que no estén defendidos y que no sean objetivos militares;

vi) Causar la muerte o lesiones a un enemigo que haya depuesto las armas o que, al no tener medios para defenderse, se haya rendido a discreción;

vii) Utilizar de modo indebido la bandera blanca, la bandera nacional o las insignias militares o el uniforme del enemigo o de las Naciones Unidas, así como los emblemas distintivos de los Convenios de Ginebra, y causar así la muerte o lesiones graves;

viii) El traslado, directa o indirectamente, por la Potencia ocupante de parte de su población civil al territorio que ocupa o la deportación o el traslado de la totalidad o parte de la población del territorio ocupado, dentro o fuera de ese territorio;

ix) Los ataques dirigidos intencionalmente contra edificios dedicados al culto religioso, las artes, las ciencias o la beneficencia, los monumentos, los hospitales y los lugares en que se agrupa a enfermos y heridos, siempre que no sean objetivos militares;

x) Someter a personas que estén en poder del perpetrador a mutilaciones físicas o a experimentos médicos o científicos de cualquier tipo que no estén justificados en razón de un tratamiento médico, dental u hospitalario, ni se lleven a cabo en su interés, y que causen la muerte o pongan gravemente en peligro su salud;

xi) Matar o herir a traición a personas pertenecientes a la nación o al ejército enemigo;

xii) Declarar que no se dará cuartel;

xiii) Destruir o confiscar bienes del enemigo, a menos que las necesidades de la guerra lo hagan imperativo;

xiv) Declarar abolidos, suspendidos o inadmisibles ante un tribunal los derechos y acciones de los nacionales de la parte enemiga;

xv) Obligar a los nacionales de la parte enemiga a participar en operaciones bélicas dirigidas contra su propio país, aunque hubieran estado a su servicio antes del inicio de la guerra;

xvi) Saquear una ciudad o una plaza, incluso cuando es tomada por asalto;

xvii) Veneno o armas envenenadas;

xviii) Gases asfixiantes, tóxicos o similares o cualquier líquido, material o dispositivo análogo;

xix) Balas que se abran o aplasten fácilmente en el cuerpo humano, como balas de camisa dura que no recubra totalmente la parte interior o que tenga incisiones;

xx) Emplear armas, proyectiles, materiales y métodos de guerra que, por su propia naturaleza, causen daños superfluos o sufrimientos innecesarios o surtan efectos indiscriminados en violación del derecho humanitario internacional de los conflictos armados, a condición de que esas

armas o esos proyectiles, materiales o métodos de guerra, sean objeto de una prohibición completa y estén incluidos en un anexo del presente Estatuto en virtud de una enmienda aprobada de conformidad con las disposiciones que, sobre el particular, figuran en los artículos 121 y 123;

xxi) Cometer ultrajes contra la dignidad de la persona, en particular tratos humillantes y degradantes;

xxii) Cometer actos de violación, esclavitud sexual, prostitución forzada, embarazo forzado, definido en el apartado f) del párrafo 2 del artículo 7, esterilización forzada y cualquier otra forma de violencia sexual que constituya una violación grave de los Convenios de Ginebra;

xxiii) Aprovechar la presencia de civiles u otras personas protegidas para que queden inmunes de operaciones militares determinados puntos, zonas o fuerzas militares;

xxiv) Dirigir intencionalmente ataques contra edificios, material, unidades y vehículos sanitarios, y contra personal habilitado para utilizar los emblemas distintivos de los Convenios de Ginebra de conformidad con el derecho internacional;

xxv) Provocar intencionalmente la inanición de la población civil como método de hacer la guerra, privándola de los objetos indispensables para su supervivencia, incluido el hecho de obstaculizar intencionalmente los suministros de socorro de conformidad con los Convenios de Ginebra;

xxvi) Reclutar o alistar a niños menores de 15 años en las fuerzas armadas nacionales o utilizarlos para participar activamente en las hostilidades;

c) En caso de conflicto armado que no sea de índole internacional, las violaciones graves del artículo 3 común a los cuatro Convenios de Ginebra de 12 de agosto de 1949, a saber, cualquiera de los siguientes actos cometidos contra personas que no participen directamente en las hostilidades, incluidos los miembros de las fuerzas armadas que hayan depuesto las armas y los que hayan quedado fuera de combate por enfermedad, lesiones, detención o por cualquier otra causa:

i) Actos de violencia contra la vida y la persona, en particular el homicidio en todas sus formas, las mutilaciones, los tratos crueles y la tortura;

ii) Los ultrajes contra la dignidad personal, en particular los tratos humillantes y degradantes;

iii) La toma de rehenes;

iv) Las condenas dictadas y las ejecuciones efectuadas sin sentencia previa pronunciada por un tribunal constituido regularmente y que haya ofrecido todas las garantías judiciales generalmente reconocidas como indispensables.

d) El párrafo 2 c) del presente artículo se aplica a los conflictos armados que no son de índole internacional, y por lo tanto no se aplica a situaciones de disturbios o tensiones internos, tales como motines, actos aislados y esporádicos de violencia u otros actos de carácter similar.

e) Otras violaciones graves de las leyes y los usos aplicables en los conflictos armados que no sean de índole internacional, dentro del marco establecido de derecho internacional, a saber, cualquiera de los actos siguientes:

i) Dirigir intencionalmente ataques contra la población civil como tal o contra civiles que no participen directamente en las hostilidades;

ii) Dirigir intencionalmente ataques contra edificios, material, unidades y vehículos sanitarios y contra el personal habilitado para utilizar los emblemas distintivos de los Convenios de Ginebra de conformidad con el derecho internacional;

iii) Dirigir intencionalmente ataques contra personal, instalaciones, material, unidades o vehículos participantes en una misión de mantenimiento de la paz o de asistencia humanitaria de conformidad con la Carta de las Naciones Unidas, siempre que tengan derecho a la protección otorgada a civiles u objetos civiles con arreglo al derecho de los conflictos armados;

iv) Dirigir intencionalmente ataques contra edificios dedicados al culto religioso, la educación, las artes, las ciencias o la beneficencia, los monumentos, los hospitales y otros lugares en que se agrupa a enfermos y heridos, a condición de que no sean objetivos militares;

v) Saquear una ciudad o plaza, incluso cuando es tomada por asalto;

vi) Cometer actos de violación, esclavitud sexual, prostitución forzada, embarazo forzado, definido en el apartado f) del párrafo 2 del artículo 7, esterilización forzada o cualquier otra forma de violencia sexual que constituya también una violación grave del artículo 3 común a los cuatro Convenios de Ginebra;

vii) Reclutar o alistar niños menores de 15 años en las fuerzas armadas o utilizarlos para participar activamente en hostilidades;

viii) Ordenar el desplazamiento de la población civil por razones relacionadas con el conflicto, a menos que así lo exija la seguridad de los civiles de que se trate o por razones militares imperativas;

ix) Matar o herir a traición a un combatiente enemigo;

x) Declarar que no se dará cuartel;

xi) Someter a las personas que estén en poder de otra parte en el conflicto a mutilaciones físicas o a experimentos médicos o científicos de cualquier tipo que no estén justificados en razón del tratamiento médico, dental u hospitalario de la persona de que se trate ni se lleven a cabo en su interés, y que provoquen la muerte o pongan gravemente en peligro su salud;

xii) Destruir o confiscar bienes del enemigo, a menos que las necesidades de la guerra lo hagan imperativo;

f) El párrafo 2 e) del presente artículo se aplica a los conflictos armados que no son de índole internacional, y, por consiguiente, no se aplica a situaciones de disturbios y tensiones internas, como motines, actos aislados y esporádicos de violencia u otros actos de carácter similar. Se aplica a los conflictos armados que tienen lugar en el territorio de un Estado cuando existe un conflicto armado prolongado entre las autoridades gubernamentales y grupos armados organizados o entre tales grupos.

3. Nada de lo dispuesto en los párrafos 2 c) y d) afectará a la responsabilidad que incumbe a todo gobierno de mantener y restablecer el orden público en el Estado y de defender la unidad e integridad territorial del Estado por cualquier medio legítimo.

BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

RODRIGUEZ-VILLASANTE Y PRIETO, JOSÉ LUIS (Coordinador). “Derecho Internacional Humanitario”. CRUZ ROJA ESPAÑOLA. CENTRO DE ESTUDIOS DERECHO INTERNACIONAL HUMANITARIO. Editorial Tirant lo Blanch. 2002

LINDSEY, CHARLOT “Las mujeres ante la guerra” Ediciones del COMITÉ INTERNACIONAL DE LA CRUZ ROJA.

ICRC. Eastern DRC: widespread sexual violence against women threatens families. (20/12/2007)
http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/F4F2141E1736EB9CC12573B7004D400A?OpenDocument&Style=Custo_Final.3&View=defaultBody

ICRC. Sexual violence in the DRC: “I have no hope for a better life” (20/12/2007)
http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/F4F2141E1736EB9CC12573B7004D400A?OpenDocument&Style=Custo_Final.3&View=defaultBody2

ICRC. “La violencia sexual como método de guerra”. Entrevista a Jean Marie Henckaerts (asesor jurídico del Comité Internacional de la Cruz Roja en materia de derecho de guerra. 30/06/2008)
<http://www.icrc.org/WEB/SPA/sitespa0.nsf/html/sexual-violence-interview-260608>

ICRC. “República Democrática del Congo: La reanudación de las hostilidades tiene graves consecuencias para las personas civiles” Entrevista a Max Hadorn, jefe de la delegación del CICR en RDC. (7/10/2008)
<http://www.icrc.org/WEB/SPA/sitespa0.nsf/html/congo-kinshasa-interview-300908>

ICRC. “Violencia Sexual en la República Democrática del Congo: las víctimas en el banquillo”. Entrevista a Nancy Baudoin, delegada psicosocial del CICR en la RDC.(20/12/2007)
<http://www.icrc.org/WEB/SPA/sitespa0.nsf/html/congo-kinshasa-interview-191207>

CBS NEWS. “War against women”
<http://www.cbsnews.com/stories/2008/01/11/60minutes/main3701249.shtml>

WOMEN FOR WOMEN INTERNATIONAL.
<http://www.womenforwomen.org/global-initiatives-helping-women/help-women-congo.php>

WOMEN WAR PEACE “Beyond victimhood. Peacebuilding in Sudan, Democratic Republic of Congo and Uganda”
http://www.womenwarpeace.org/webfm_send/14

WOMEN WAR PEACE “Gender Profile of the conflict in DR Congo”
http://www.womenwarpeace.org/webfm_send/214

THE GUARDIAN WEEKLY. “Congo's Sex Crimes Rage On” 26/03/2008
<http://www.theirc.org/news/congos-sex-crimes-rage-on0326.html>

INTERNATIONAL RESCUE COMMITTEE. “Addressing Sexual Violence in the Democratic Republic of the Congo Through Local Partnerships”
<http://www.theirc.org/special-report/congo-forgotten-crisis.html>

INTERNATIONAL RESCUE COMMITTEE. "Mortality in the Democratic Republic of Congo. An ongoing crisis"

<http://www.theirc.org/special-report/rape-in-congo.html>

NACIONES UNIDAS

Resolucion 1325 situacion de las mujeres en los conflictos armados (2000)

[http://www.un.org/womenwatch/ods/S-RES-1325\(2000\)-S.pdf](http://www.un.org/womenwatch/ods/S-RES-1325(2000)-S.pdf)

Resolucion 1820, victimas civiles, paz y seguridad (junio 2008)

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/391/47/PDF/N0839147.pdf?OpenElement>

Resolucion 1807, situacion relativa en la RD Congo (31/03/2008)

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/288/66/PDF/N0828866.pdf?OpenElement>

Resolucion 1799, situacion relativa en la RD Congo (15/02/2008)

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/241/26/PDF/N0824126.pdf?OpenElement>

Resolucion 1797, situacion relativa en la RD Congo (30/01/2008)

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/222/31/PDF/N0822231.pdf?OpenElement>

UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS OFFICE. The Human Rights Situation in the Democratic Republic of Congo. 27/09/2007

CONSEJO DE SEGURIDAD. Resolución 1820. 19/06/2008

CONSEJO DE SEGURIDAD. Resolución 1325. 31/10/2000